

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

Tit. 10. De ordine cognitionum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

16. Quæritur in super, an in feriis observandis sit attendendus locus rei, an Judicis, an actoris, dum contingit ferias esse in loco uno, & non in alio. Respondet Abbas in *d. c. ult. numer. 23.* communem conclusionem esse, quod attendi debeat locus Judicis, quia ubi agitur de ordinatione judicii, attenditur consuetudo fori seu loci, in quo exercetur, non autem consuetudo loci litigantium aliâ fieri posset, quod reus vel actor haberet duplicatas ferias, nempe regionis suæ & loci Judicis.

17. Quæritur denique an exempti, dies festos, quos Episcopus in sua diœcesi observari præcipit, servare teneantur? Ita decernit Concil. Trid. Sess. 25. c. 12. de reformat. Navar. in *Manuali c. 13. n. 5. vers. octavo in fine.* Choquet. *de jurisdict. Ordinar. in exemptos p. 2. q. 45. num. 55.* (quia in quæstione recenset 116. casus, quibus exempti Ordinariis subjiuntur) & ea de re extat declaratio Cardinalium, quam refert Pia-sec. in *Praxi. 2. p. 1. 3. art. 6. de visitat. Regularium n. 34. quam vide.*

TITULUS X.

De ordine cognitionum.

1. *Pluribus causis concurrentibus, quarum una ab alia dependeat, de hac primò pronuntianum.*
2. *Potenti hereditatem obstat exceptio natalium, primò terminanda.*
3. *Muliere vindicante maritum, exceptio consanguinitatù prius discutenda.*
4. *Actione criminali & civili concurrente, qua præcedere debeat.*
5. 6. *Agenti spoli nominò quatenus obstat exceptio spoli.*

Lite contestata juramento calumniæ prælitro, dilationibus datis vel ab homine vel à Jure, iisque lapsis, recto ordine vel actor ob contumaciam rei in possessionem mittendus esset, vel utrimque ad probationem procedendum: Sed quia sæpè plures quæstiones in judicium incidunt vel à litigatoribus proponuntur, de quibus prius cognoscendum, quam in principali causa procedatur: Ideo dispiciendum ante est, quo ordine de iis cognoscendum & pro-

nuntianum sit, ne præpostera cognitio vel eorum confusio judicium impediât.

Ubi notanda est Regula, per minorem causam majori cognitioni præjudicium fieri non oportere, major enim quæstio, inquit Jusse, minorem causam ad se trahit, *lib. Per minorem 54. D. De judic. Itaque concurrentibus pluribus causis, quarum una pendeat ex alia, primò cognosci debet de ea, à qua altera dependet, sive ab eodem sive à diversis, sive agendo sive excipiendo proponatur, lib. 5. §. 8. 9. 10. D. De agnos. & alend. liber. 1. 16. 17. & 18. D. De except. l. 1. §. 1. D. De rei vindic. Farinac. De variis criminibus q. 100. n. 137. & seqq. Hinc rescindens iudicium antecedit refectionem. Vide Fabr. Decad. 7. Errores & 2.*

2. Hinc etiam causæ præjudiciales, in quibus de statu personæ quæritur, semper præmitti debent, quia cæteris præjudicant, id est sententia super iis lata ostendit, quid in principali pronuntiarì debeat, seu parit exceptionem rejudicatam in principali, & jus actoris tollit vel actorem ab agendo repellit, Farinac. *d. q. 100. n. 78. & seqq. Tressaurus decif. 11. n. 18.* Ideoque si quis apud Judicem laicum petat hereditatem ab intestato, tamquam filius, vel proximus agnatus defuncti, & reus, à quo petitur hereditas, objiciat, actorem non esse filium legitimum aut proximum agnatum defuncti, prius de hac exceptione per Judicem Ecclesiasticum cognoscendum & pronuntianum erit quàm de hereditate actori restituenda per Judicem laicum *c. 3. h. 1.* quia decisio quæstionis, an hereditas actori sit restituenda, pendeat ab ista exceptione natalium: Nam si probetur non esse filium legitimum, sive proximum agnatum, frustra agitur de hereditate ei restituenda.

Dixi, de ista exceptione prius esse cognoscendum per Judicem Ecclesiasticum: Quia licet de causa status, quando incidenter venit in judicium, cum causa principali possit & debeat idem Judex cognoscere, *l. Quoties l. Nulli Cod. De judicis, l. 1. Cod. De ord. judic. tamen quia causa natalium & legitimisationis, pendens ex validitate matrimonij, est ecclesiastica, Judex laicus ne quidem incidenter de ea cognoscere potest, *cap. Lator inf. Qui filii sint legit. cum non deceat laicos Ecclesiastica ullo modo tractare negotia, cap. Decernimus sup. de judicis. Simi-**

3. Similiter si mulieri vindicanti aliquem, tanquam maritum suum obiciatur exceptio consanguinitatis, seu quod nequeat esse ejus maritus, quia sit illi consanguineus in gradu prohibito, *juxta cap. Non debet inf. de consanguinitate*; prius de hac exceptione cognoscendum erit, quam de causa principali, quia probata exceptione principalis causa perimitur. Non est tamen necesse super hac exceptione pronuntiare, sed sufficit, quod pronuntietur super principali, quod scilicet Judex declaret, reum non esse maritum, eumque absolvat, *cap. 1. hoc tit. Facit l. Cod. de judic.* ubi dicitur, ad officium ejus, qui de hæreditate cognoscit, pertinere cognitionem incidentis questionis, etiam talis, de qua alias principaliter non possit cognoscere (uti est questio de statu & ingenuitate, quæ tantum coram Præsi de sive rectoris provincie agitari debet, *l. Jam dudum C. Vi caus. status agi. debeat*;) & hoc ideo, quia non de ea, sed de hæreditate pronuntiat. Ratio est, quia in effectu hoc ipso, quo sententia fertur super principali, tacite fertur super exceptione, quandoquidem propter exceptionem probatam reus absolvatur. Deinde exceptio ista concernit ipsum factum principale, & ad ipsum factum principale, de quo queritur, perimendum proponitur, ideoque sufficit, si super ipso pronuntietur, quia tum tacite etiam pronuntietur super exceptione: superflua autem sunt referenda, *c. 2. inf. De probat. can. Coepiscopi Distincta 68.* Aliud dicendum est de exceptione, quæ concernit & impedit ipsum processum, nam super ea prius est pronuntiandum, vel expresse vel tacite procedendo ad actum contrarium, idque ut appareat, an sit procedendum, an non. Abbas in *d. e. 1. num. 1. versic. sub iudicio rationem utriusque.*

Non obstat prædictis *cap. Causam sup. De officio delegati, cap. Accedens §. mandans sup. Velite non contestata* & *cap. Ex conquestione, cap. Litteras inf. Deresitit spoliatorum*; in quibus, non obstante consanguinitatis exceptione, proceditur in causa principali: quia illa capitula obtinent in possessorio, id est, ubi mulier fuit in quasi possessione matrimonii, & per maritum spoliata; cui propterea agenti ad restitutionem mariti, non obstante exceptione consanguinitatis, restitui maritus debet. Nisi forte consan-

guinitas in gradu lege divina prohibito; statim probari possit; nam tum restitutio denegaretur, *d. e. Litteras §. propterea.* Cæterum in *d. e. 1.* mulier agebat non possessorio iudicio, sed petitorio: non enim patebat sibi restitui maritum, sed vindicabat seu petebat sibi adjudicari. Nam licet alias libera persona vindicari non possit, *l. 1. D. de rei vindicat.* potest tamen adjecta causa, v. g. quia est meus maritus, Abbas in *d. e. 1. n. 2.*

4. Hinc quoque concurrente actione criminali & civili, licet arbitrio Judicis relinquatur, quænam præcedere, quænam sequi debeat, *l. penult. §. ult. Cod. De ordine judic. l. 26. Cod. Ad legem lul. De adult.* Clarus in *Præf. criminali §. 2. §. ult.* & criminalis principaliter intentata excludat civilem. Farinac. *d. q. 100. n. 59. Clarus §. 92. §. fin. Fachin. lib. 6. cap. 1.* tamen ubi civilis præjudicat criminali, vel contra, præjudicialis præcedere debet, & altera sequi, Farinac. *d. l. n. 61. §. seqq.* Quando autem altera alteri non est præjudicialis, tum criminalis & civilis conjungi possunt, Vide Farinac. *d. loco n. 74. §. seqq.*

5. Quod si agenti spoliis nomine obicitur vicissim spoliū, multum refert, an per modum exceptionis, an per modum actionis obicitur, de quo est text. in *c. Cum dilectus, & ibi Abbas & rursus Glof. & Abbas in c. fin. h. 2.* ubi traditur, quid sit utilis intentare. Nam si per modum exceptionis, seu ad actionem actoris elidendam obicitur, v. g. si obicitur de spolio alterius rei, petaturque, ut non audiatur actor in petitione sua, nisi ante rem restituar, tunc prius de exceptione spoliis cognoscendum est, quam de actione spoliis; *d. cap. Cum dilectus, versic. sed quoniam*; qua suspensa dabitur terminus ad probandam exceptionem, qui est quindecim dierum, ut in *cap. 1. De restitut. spoliat. in c. & notat. Abbas in d. e. Cum dilectus in 6. Notab.* Et probata exceptione, non prius cogendus est reus actori respondere, quam restitutione sibi facta, *d. e. Cum dilectus §. sed quoniam*: quia quando actor & reus hærent in eadem causa & delicto seu luto, ut dici solet, favorabilior est reus, quam actor, *l. Favorabiliores D. de reg. iur.* Si verò per modum actionis obicitur, hoc est si reus non excipiat, sed vicissim contra actorem agat de spolio, tum non repellatur actor ab agendo, nec prius cognoscetur de causa rei, quam actoris: quia hic cessat ratio *d. l. Favorabi-*

verabiliores, cum uterque sit actor, sintque duæ quæstiones seu actiones principales, nempe conventio & reconventio seu mutua petitiones, de quibus, cum in idem iudicium deducantur, simul etiam debent cognosci; prius quidem de causa actoris, tum de causa rei: sic tamen, ut utraque causa simul finiatur, secundum ea, quæ supra de mutuis petitionibus diximus.

6. Rursus Spoliatio per modum exceptionis contra agentem de spolio, velut vicissim spoliatorem, proposita & probata; repellitur quidem actor seu decernitur, eum non esse audiendum, donec restituerit rem; non tamen condemnatur ad restituendum, quia finis exceptionis est repellere, non autem consequi, exceptio enim est actionis exclusio, ideoque non operatur restitutionem. Dixi, contra agentem, velut vicissim &c. quia secus est, si proponatur contra tertium aliquem possessorem, qui non spoliavit, Marandra *l. p. Distincta*. 6. n. § 1. Contra verò per viam actionis spoliatio proposita & probata, consequitur restitutionem non tamen repellit agentem, quia finis actionis est consequi, non tamen repellere, ita Abbas in *d. c. Cum dilectum num. 7.* Ideoque dispicere potest, utro modo proponere sibi magis expediat: nam si ei melius sit incumbere actioni adversarii, opponat per modum exceptionis, quia interim non procedetur super actione, sed suspendetur & detinebit rem petitam: si verò magis expediat, habere restitutionem spoli, cum proponat per viam reconventionis, quia per eam obtinebit restitutionem rei, prout declarat Glossa in *c. fin. h. tit.*

TITULUS XI.

De plus petitionibus.

1. Plus petitur quatuor modis *Re, Tempore, Loco & Causa.*
2. Pœna plus petentis tempore.
3. An per exceptionem, Tu petis plus tempore, suspendatur iudicium.
4. Pœna plus petentis re, loco, vel causa.
5. Pœnam tripli iure Canonico non obtinere.
6. Quoniam actor plus petens evitare pœnas possit.

Quia inter incidentes quæstiones subinde proponit vel excipit reus, quod actor plus petit, quam sibi debeat, & dubitari poterat de ordine ac modo procedendi, ideo Titulo de ordine cognitionum in genere subiicit Pont. hunc Titulum.

1. Petitur autem plus quatuor modis, *Re, Tempore, Loco & Causa, e. unico h. t. § plus autem Insti. De actionib.* Re plus petitur, si cum creditori debeantur tantum quinque petat decem, vel cum res sit ejus dumtaxat pro dimidia parte, petat totam vel pro majori parte. Tempore plus petit, qui petit ante diem, vel conditionem, actioni seu obligationi objectam. Loco plus petit, qui id, quod certo loco, v. g. Lovanii sibi dari stipulatus est alio in loco, veluti Antverpiæ, dari petit, sive commemoratione loci, in quo sibi dari stipulatus est. Causa plus petitur, cum aliquid in genere vel alternativè debetur, & res in specie, vel unum præcisè, petitur si is, cui alternativè debetur equus vel duodecim aurei, equum tantum, vel duodecim aureos tantum, & præcisè petat. Idque obtinet, etiam si id, quod petit, vilius sit altero, quia sæpe facilius est promissori solvere, quod est majoris pretii, quam quod est minoris, & contra: atque ita admittit promissori facultatem eligendi, quam habet, § *Præterea Insti. de Actionibus.*

2. Olim qui uno horum modorum plus petebat, causa cadebat, id est rem amittebat, ut explicat Justinianus in § *Si quis agens Insti. d. t.* & constat ex Paulo 1, *Sentent. cap. 10.* ubi ait, Causa cadimus vel loco, vel summa, vel tempore, vel qualitate. Eaque pœna usque ad Zenonem retenta fuisse videtur: nam constat ex Hermogeniano Cod. qui passim nunc exstat, *tit. De calumnia & de plus petendo*, hac de re fuisse duas Constitutiones, juri veteri conformes, Diocletiani & Maximini. Postmodum verò hæc pœna mutata fuit: nam qui plus tempore petit, ex Zenonis Constitutione sumptus litis restituit, & dilatio temporis, non quidem totius, sed ejus, quod debitori supererat ad solvendum, sive ex conventionem sive ex natura actionis, duplicatur, § *ult. versic. hodie autem Insti. de exceptionib.* ut sic pœna delicto commensuretur. Exemplo relegati ad opus publicum, aut fugientis ante tempus, cui duplicatur pro pœna residuum temporis, ante quod